



ZORA



ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Inezi. Jesensko cvetje. Svet dekletom. — Med in pelin. — Kopriva. — Wallenstein. — Človeški jezik in njega razvitek. — Pisma o ruskeji literaturi. — Razgovori. — Listnica. —

Inezi.

Iz Byron-ove pesni „Childe Harold“.

Nay, smile not at my sullen brow;
Alas! I cannot smile again.

Očém se tožnim ne smehljáj,
Ah, tvojim se ne morem jaz;
Da bi solzè, oj Bog! ne daj,
Zastonj močile tvoj obraz!

Če prašaš, kaj me tak boli,
In mi morí mladostni up,
Zastonj me češ tolažiti;
Laskánje srcu zdi se strup.

Ljubezen ni, in jeza ni,
Ni tudi razžaljéna čast,
Kar zdaj nad vse se stúdi mi,
A prej bilò je meni v slast:

Togóta neka čudna je
Ostúdila mi vse takó;
Krasóst da tvoja níti me,
In tvoje mámi ne okó!

Strahú, togóte, žalosti
Enak sem Židu večnemu,

Ki v grob ne upa gledati,
A zemlja nima za-nj mirú.

Kam hočem, ko jetnik sem sam?
Da! ko prebežal svet bi ves,
Povsód bi spremljal, dobro znam,
Moj duh me — moj sovražni bes.

Kar drugim se veselje zdi,
Razkošna nije slast za mé.
Da srečni bi v tem snú bilí!
Iz njega da se ne vzbudè!

Na katerem koli kraju sem,
Spomina kletev je z menò;
Edino se tolažim s tem,
Da sem prestal najhuje zlo.

Pa kaj je zlo? — Ne poprašuj,
S prašanji bodi vsmiljena!
Smehljáj se, al' ne poskušúj
Srcá, ki polno je peklá.

B. Flegerič.

Jesensko cvetje.

Na nebu solnce ne sije,
Snežen je zakriva oblák,
Nobena trava ne klije,
Osúl se je cvét uže vsák.

Kaj to, če trava ne klije
In vsak če osúl se je cvet?
Spomladi vendar povije
Lep venec doklétee si spet.

Oh res, oh res, da povije
Spomladi nov venec deklé;
Pa kaj, ko ljúbemu bode
Razburjeno mirno srce!

Saj meni ravno tak venec
Prinesel je nekdam gorjé:
Mej. cvetjem bile so skrite
Prav drobne pa bridke solzé!

Gorjanec.

Svet dekletom.

Oko svoje ljubeznívo,
Oko svoje zapeljívo,
Dékle, ko mladenča zreš,
Dolgo stavit na-nj ne smeš!

En pogled, dejanje kratko!
Ono srečo vzbuja sladko;

Srečo da! al' veš pa ti,
Sreči tej kaj da sledí? —

Skrivno mladič da vzdihuje,
Tožnost tebe da vladuje,
Srčni mir je vama preč —
Dékle! bôj se teh nesreč!

P. D. - Pajkova.

Med in pelin.

Izvirna povest.

(Dalje.)

„Kaj, moje premoženje?“ vzklikne zdaj ženska, plane kvišku, še bolje zbledi in se razkorači pred možem.

„Na moje premoženje čakaš torej, tepec stari. Jaz bi naj tebi dala denar, bogata naj bi bila in vzela tebe? Oh zdaj vidim, da si norec, pravi norec.

Če nimaš nič, če si berač, zakaj pa si me vzal, in zakaj si pripravil otroka na svet, kaj je bilo potreba tega?“ — Ženina pridiga bi bila gotovo še dolga in morda tudi lepa, a Sova zarudi zdaj do ušes, neizmerna žalost in srd mu zalije srce. Kakor bi se odtrgalo solnce raz neba in palo

v globoko morje in vsa njegova sreča, ves sladki mir z njim, se mu dozdeva.

Kaj je bilo to, kaj mu je storiti?

V tej nepopisljivej situaciji se mu zmračí ljubezen do žene, do vsega sveta, razjarjen kakor gad kriči:

„Molči! kedo hoče tvoje novce? Jaz lahko živim brez njih in brez tebe povrh in sem živel prej ko te nisem poznal.“ Žena osupne, tako resnega nasprotja nij pričakovala. Še bolje zbledi torej; sram in strast jo zalije.

„Pa živi starec, če hočeš; tu imaš otroka, nikedar me ne vidiš več, ker si tak in nimaš sreča.“

Izgovorivši položil dete precej trdo na skladnice, da jame na vso moč večati, zajoka sama na glas in izgine v vežo.

Kakor prorok Jona pred figovim drevesom sedi Sova potem in zre sr-ditega očesa v babilonske razvaline svoje razrušene sreče, zapravljenih lepih novcev, razžaljene žene, uničenega pol svojega življenja.

Stoprv neutешljiv jok otroka ga predrami. V prsi se mu vrne vsaj nekaj očetove ljubezni. Z obema rokama poprime torej dete, položi je na svoje suho koleno, ga ziblje, pogovarja in teši na vse mogoče načine.

O Adam, ti bi bil ostal gotovo samec in ne jemal svoje zapeljive Eve, ko bi bil vedel, kako bode slonel pozni tvoj potomec zapuščen od vsega na drveni skladnici in ujčkal sad svoje ljubezni, krv svoje krvi in zrl v jasne dneve svojega samotarstva, ko je imel še up lepe bodočnosti, poln zaklad rumenih novcev, a zdaj edinega otroka v naročju, otroka ki niti njemu podoban nij. To je prehud udarec slabemu zemljanu.

X.

Tako mine nekaj dnij, a v briško družino se ne povrne isto veselje, prejšnji mir. Ženica je svojeglavna in trmasta, moževa mošnja varno zaklenjena. Vse bi jej dovolil sicer, le novcev, dolgo hranjenih težko prislužnih novcev jej ne more pustiti, posebno od zadnjega dne ne več, od kar mu je odrekla svoje premoženje, svojo ljubezen in zvestobo, kar bi po božjih in človeških postavah ne bi bila smela, žalostno je sicer to, a kaj se hoče zdaj?

V takih stiskah pobesi Sova glavo, potuhne se zunanje, a skrivaj notri

pod suknjo, na katero niti več ponosen nij, ga peče, hudo peče, kamen, težek kamen bi rad odvalil, ki mu leži na prsih, ko bi le vedel kako. Najhuje mu je povrh, da tudi ljudje, seveda, hudobni, jezični ljudje urno opazijo njegov zakonski prepir, da se mu smejo in ga pikajo, ko stoji ob nedeljah in praznikih na cerkvenem zidu in uka-zuje, daje na znanje in zabičuje briške in komisijske „prefelke.“

Kako vse drugače je bilo pač nek-daj! Ponosen in vesel je hodil s pi-sanji pod pazduho, novo svetlo pokrivalo je nosil, spoštovani stan in gos-poska suknja ga je veselila, zdaj je pa vse proč in izgubljeno. Nekdaj so letela pokrivala, ko je srečaval sosesčane, ali se gnjetel v nedeljo pred cerkvijo med njimi, vse križem raz glav in ti pozdravi, ta čast je veljala njemu. Lepo imenitno je bilo to. Zdaj ga skoraj ne pogleda nihče. Le sem-tertje se kedo popraska za ušesom, mesto da bi visoko dvignil klobuk ali kučmo, kakor bi se spodobilo njemu. Da računil je, da ko dobi gospodsko, bogato, imenitno ženo, ki je celo župniku v rodu, za ženo, da si bode sam ne ve za koliko povišal čast, olajšal in osladil življenje, a to je ravno nasprotno.

A kaj še, to bi še vse prebil, vse potrpel, še hujsje reči se mu od-krivajo sedaj, o katerih sicer niti dvo-mil nij nikedar.

Najboljši prijatelji in znanci nam-reč, ki so mu hvalili nek-daj njegovo Karolinico pri kupi vina, ter zabičevali, da nij na daleč okrog in okrog lepše in imenitniše deklice, trdijo zdaj in mu gostolé na ušesa, da lepa nij bila nikedar, da je stara kot zemlja, suha kot trska, kratko rekoč grda, nestrp-ljiva ženska od nog do glave. On pa

vsega tega, seveda, ne verjame, svet je hudoben in opravljiv, kedo bi ga umel in poslušal. A žali bog, celo sam se je prepričal, da nekaj je vendar-le lahko resničnega na tem. Misli je namreč s početka sam, da je ženina barva raz lice izginila le za nekaj časa, da se kmalu zopet vrne, računal je, da so njeni rumeni, kodrasti lasje vzrastli na njeni glavici, a v svojo žalost je izvedel, da jih je kupila za drage, svetle denarje pri mestnem židu in ta sam bog vedi kje.

In beli slonokosteni zobje in rudeče ustnice, z eno besedo vse, po čem je zvonaj cenil žensko lepoto, vse ga je ogoljufalo, vse je le videz, videz — sleparstvo — dim — dim!

Ne da bi dejal, da vse to mnogo škoduje ženici, tega ne, lepa je še vedno, ko bi le hotela biti tudi ljubeznjiva, ko bi ga le ne pikala, ko bi ga ne bila tako nepopisljivo razžalila oni dan, meneč, da nima upati v njeno premoženje, da je on star in neumen! In še nekaj, ko bi vendar ne hotelo biti resnica, da hodi mladi učitelj v vasovanje, kedar je on iz doma — in da bi njegovo edinorojeno, nadepolno dete bilo podobno njemu, nikomur drugemu, samo njemu! Za vse te križe in težave ve on še en in sicer zadnji pomoček, v katerega stavi slednji up, slednjo misel, da se lahko predružači še vse na bolje, na veselo prijetno stran.

Tja k župniku gre namreč, in še danes, resno besedo pogovori ž njim, ženino premoženje zahteva, pa je. In ko blišče rumeni cekinčki in belo srebro v njegovej shrambi, poravnano je vse, denar je pravi mož, pravi najboljši prijatelj zoper gorje, žalost, slabo ime, zaničevanje in za stotero svetovnih križev in težav.

Tacih mislij poln stopa neko popoldne Sova proti župniji. Medpotoma se spomni dogodbe pred enim letom, ko je obiskal prvi pot župnika, proseč zdravil za izmišljeno bolezen. Prepričal se, da je bolan tudi danes, da so njegovi bolečine resnične in večje od onih zleganih, da je tedaj zahteval nekaj pisanih zrnc za zdravje in upal v ljubeznjivi pogled svoje skrivne ljubice. Kaj bi mu pomagala danes čez eno leto zrneca, kaj vsa župnikova modrost, zaljubljenih pogledov tudi ne potrebuje, vsaj ima ženo in otroka in vse to ga je zvedrilo in nasitilo popolno. Le modra poštena župnikova beseda ga ozdravi in ta beseda je: Karolina je bogata, to je njen obilen zaklad. —

Župnik je sedel kot pred enim letom pred skladnico učenih knjig in svojo čudodelno omaro, a veselega lica je bil kot nekdanj, kajti odložil je odslej težko butaro raz pleč in jo naložil Sovi, bogatemu ženinu. Ta butara je bila ljubezniva Karolina. Smeječega obraza sprejme župnik nekoliko trenutkov pozneje Sovo, mu ponudi mehke naslanjače in pravi: „Ali imate bolezen v hiši, ali je zbolel otrok ali celo žena sama? nekaj blede ste.“ Izgovorivši urno odpre čudodelno omaro in jame razkladati in svetovati, katera zrneca so za te in te bolezni dobra.

A Sova se ne zmeni mnogo za to, globoko vzdihne in pravi: „Vse je zdravo in vse prav, le jaz sem bolan, hudo bolan, a vaša zrneca me ne ozdravijo, čeravno ne dvomim, da so umetna in čudodelna.“

Župnik nekoliko zbledi, prestraši se te grozovite bolezni, kajti nikedar nij mislil, da bi on ne bil kos slabostim človeškim, če so še tako zvite in mučilne.

„Ste se morda celo sprli z ženo

in prelomili svojo sveto prisego skrbeti po očetovsko za njo in ravnati ljubeznivo“, povzame posled župnik videč, da mora imeti možak nekaj skrivnega na sreč.

„Tega ne, tega“, pravi črez nekoliko Sova, skrivaj pa je jezen, neizmerno jezen, da je uganil tako hitro župnik njegovo gorje, ki mu bode gotovo škodovalo pri prošnji, sam ne ve koliko. „Slabi časi so“, povzame potem, „in draginja je res velika“. „Prav res“, pritakne župnik. „Delo in marljivost so edin pripomoček za take nezgode“.

„Jaz delam mnogo in se trudim, a to ne pomaga mnogo. Prihranjeni noveci so tudi pošli, torej menim, da bi mi odmerili premoženje, ki je odšteto mojej ženi“, šepne posled Sova, pobesi glavo, se potuhne in misli si: zdaj sem ga zasačil kakor v past, ne uide mi z lepa in denar mi je gotov.

Župnik se zgane, da raztrese nekaj čudodelnih zdravil po svetlem, ne ravno novem talarju, potegne z desnico po zarudelem čelu, popravi očale, ki so mu zlezli bolj proti koncu nosa in jekne:

„Mož, kaj vam je v glavi, kaj hočete? premoženje Karolinino, kaj ste ob um? Kedo vam je rekel, da ima Karolina denar, kje ga bode vzela? Ona je živela le o mojej milosti. Premislili bi si bili prej, če ne morete živeti s svojo plačo, kajti sveto pismo pravi: „Kedor jemlje ženo, mora skrbeti za njo in za otroke, če mu jih Bog da, če ne, naj si ne naklada sladkega, a tudi težavnega jarma zakonskega na rame“. Sova kar zazija. Huda beseda se mu utrne v glavi, a zastane mu na jeziku; temni se mu pred očmi. Zdi se mu, kakor bi se razrušilo nebo in ga pokopalo pod

svojimi razvalinami in te razvaline so skrb, moreča skrb za brezupno prihodnjost; njegova huda žena, ki ga pika, ljudje ki se mu smeje, in v prvič strašna podoba mladega učitelja, ki mu hodi morda v škodo, ki ga preganja v mislih in sanjah, kakor hudobni duh in mu ne da nikjer miru in pokoja.

Zdaj pride debelehusta kuharica, ki je poslušala v stranskej sobi župnikov govor; kajti imela je, ne vemo, ali lepo ali slabo navado, da je rada posluške utepala, posebno kedar so obiskovale župnika vaške ženice in rudečelična dekleta. Vedela je morda, zakaj dela tako, morda pa je imela tudi prirojeno to slabo navado?

Ubogi Sova, zdaj se razlije stoprv prava toča pogubnih besedij na njegovo nesrečno, obupno glavo.

Kuharica gostolí namreč na vse kriplje, da Karolina nima ničesar, da nikedar nij ničesar imela, naj ničesar ne pričakuje, ker, kar imajo župnik, je njeno, edino njeno, ona je prigospodarila in prihranila, ter da naj skrbi on sam za njo, zakaj pa jo je v zakon vzel, kedo ga je silil?

Pobit, obupen, razvnet in razgadjen kakor gad ali škorpijon, beži Sova posled iz nesrečnega mesta, kjer je pokopal svojo srečo, svojo brezskrbno bodočnost za vselej. Prišedši na vas pogleda v nebo, strašno zakolne, prvič črez mnogo mnogo let — in zavije v krčmo, kjer splahuje ves ljubi večer svojo žalost z vinom, kjer skuša utopiti v pijači svoje neizmerno gorje, pozabiti sladki med minulosti, ki se mu je spremenil tako nenadoma v grenek pelin.

A. Koder.

(Dalje pride.)

Kopriva.

Povest.

(Dalje.)

Kakor dejal, tako je storil Mirovoj. Komaj se je v nedeljo noč storila, podal se je proti Županovim. Od daleč so mu uže prihajali nasproti poskočni godčevski glasovi in tudi v močni udarci ob tla in vriski plesavcev.

Počasi je prišel Mirovoj k plesišču pred skedenj, kjer je bilo vse polno gledalcev, starcev in otrok, mladi svet pa se je sukal notri na podu. Kakor po naključju je šel Mirovoj bliže. Pred vrati je bila velika gnječa in težko se je bilo preriti skoz radovedne gledalce do praga. A bilo jih je nekaj, ki so ga spoznali in brž se mu odpre široka cesta. Vsi pari se spuste, kadar stopi Mirovoj na pod, in samo toliko, da tudi godeci niso utihnili.

„Fantje in dekleta!“ spodbuja jih Mirovoj; „kaj Vam pa je prišlo na enkrat na misel, da nehate plesati?“ — Seveda njegove besede malo izdajo, vsacega je nekako sram plesati, samo eden ima toliko sreča, da se s svojo izvoljeno zasučee nekterekrali po podu.

„Godeci! še en pot zagodite!“ pravi Mirovoj, vidé kako neljubo je pretrgal nit zabave ter zatoči bel tolar na oder h godcem, stopi potem k Dori in jo popraša: „Dora, ali bi hotela z menoj plesati?“

„Čem!“ pravi Dora in zasučeta se po podu sama, drugi pa se spogledajo. Danes je prvič, da Dora tukaj pleše; nihče je še nij videl, a vsacemu se je dozdevalo, da ona mora dobra plesalka biti. Sama se sučeta po podu, ker nihče nij toliko drzen, da bi popeljal za njima svojo plesalko na ples.

Dolgo so jima godeci godli. Mej plesom vpraševal je Mirovoj to iz ono, pa največkrat mu nij odgovorila na vprašanja; bila je vsa resna in molčeča, a po končanem plesu se je urno odpravila s plesišča. Še nekoliko družih plesalk si je Mirovoj za tem izbral, ker nij se hotel ljudem dajati v zobe. Poznal jih je dobro. Podtikalo bi se mu bilo, da le z premožno je hotel plesati, z bolj ubozimi pa ne, če tudi je sam nekđaj jedel črni kruh in je iz revne kočee doma.

Še en tolar vrže potem godcem, ter odide na hlad. V temi zvonaj pred hodom, pred veliko županovo lipo sredi dvorišča sedela je na klopi Dora in imela glavo v roki podprto ter nij opazila, da je prišel Mirovoj k njej. „Dora!“ jej reče, ter jej položi roko na ramo, „Dora, čemu si tako sama?“

„Pusti me!“ zatogoti se, ter sune roko z ramen! „Pusti me!“ — „Dora?“ reče jej Mirovoj začudjen; „čemu jokaš?“

„Si ti, Mirovoj!“ pravi na to z mehkim glasom. „Nezameri mi, nisem te takoj spoznala.“

„Zakaj si jokala?“ jo vpraša Mirovoj.

„Jokala nisem!“ mu pravi, ter si naglo obriše s predpasnikom solze z očij.

„Saj po glasu poznam!“ jej odvrne Mirovoj. „Povej mi, kaj te je takó užalilo?“

„Ljubi Mirovoj!“ pravi žalostna; „jaz ne morem tako pripovedovati, kakor druga dekleta. Ničesar ne smem

reči, in kadar imam žalostno sree, takrat ne smem potožiti, ampak doli moram požreti žalost, ker govoreca gre, da Dora nima srca in ne more čutiti, kakor čutijo drugi ljudje.“

„In tudi o meni tako sodiš, Dora? Tudi meni ne bi potožila, kar te peče v dušo?“

„Nikomur več; tudi tebi ne! Sedaj sem se uže privadila. Sama s seboj se pogovarjam in sama sebe tolažim, zjokam se in račun je gotov. Vsi tisti pa, ki vpijejo, Dora nima srca, imajo sami kamenite duše. In zato, kar se tu notri, v teh prsih godi naj vé Dora sama, in nihče drugi! Kadar jej ne bo te teže več prenašati, takrat se bode še le Dora na svetu ozrla po pomoči!“

„Dora!“ prigovarja jej Mirovoj. „Sama sebe v tem pregovarjaš. Nikar ne misli, da so drugi ljudje taki, kakoršne si misliš, in če sta eden ali dva, niso pa vsi. Še ima svet ljudi, ki jim smeš odpreti linico, skoz katero ti morejo videti v srce, kako se borita v njem žalost in veselje.“

„Ne! Meniš, da nisem dovolj stara in le tako meni nič tebi nič govorim tako? Jaz jih poznam, te dobre ljudi! S sladkimi besedami so se mi približevali, za hrbtom pa nosijo kamen za mene. Seveda, vaška Kopriva, ne zasluži boljšega! V tla naj bi se po-teptal in s kamenjem zasul kraj, kjer je ona zrastle!“

Uže se je pričela pokazovati Dorina huda kri, glas jej je postal trpek in razžaljiv, a še se je premagovala in svojej jezi zapirala zatvornice. Na-

slonila se je na lipo ter podložila roko pod glavo in omolknila.

Mirovoj jo je poznal. Tako molčí tudi gori nebo, kadar se pripravljajo oblaki pred hudo uro. Pač mu je bilo težko najti prikladnih besed, s kterimi bi potolažil Doro; reče jej samo z mirnim glasom: „Dobro spi to noč“, in odide od nje. Ali Dora na enkrat zakliče za njim:

„Mirovoj! ali sem te razžalila? Ne zameri mi; gotovo, navlašč te nisem.“ Potem še pristavi s tihim glasom: „Kolikrat hočem kaj prav in dobro storiti, pa ne morem!“

„Ne boj se tega!“ odvrne jej brž Mirovoj, ki se je zopet povrnil, ter jej poda in stisne roko. Stoprv pozneje, ko je uže davno bil odšel, spoznala je Dora, da je njeno roko dalj časa pridržal v svojej. Sama nij vedela, da je bila krčevito stisnila njegove prste.

„Jaz te bolje poznam ko drugi“, nadaljuje Mirovoj, „in hudo mi je, ker se ima dobra stran tvoje duše toliko boriti z njej nasprotno, zlo.“

„Glej Mirovoj, tega bi ne bilo, ko bi v mesto ne bila prišla. Mogoče, da Kopriva bi bila nemara vendar-le postala in morda še bolj pekoča ko sedaj. A lože bi mi bilo zdaj pri sre, ker čutila bi manj to pekočino.“

„Dora, jaz ti nič ne zamerim; želim ti, da se čez noč razgubi temna megla, ki ti je zopet priplavala na dušo. Zato lahko noč, Dora!“ in po tem pozdravu jo popelje do doma in potem odide.

Ivan z Vrha.

(Dalje pride.)

Wallenstein.

(Konec.)

Menilo se je, da je zmagal Wallenstein; ali, ko Švedi zvedó, da je njih kralj mrtev, razsrde se silno ter hotè njegovo smrt maščevati. Vojvoda Bernhard jih vodi zopet pod nasipe, cesarski se morajo umakniti, kar se prikaže general Pappenheim s svojimi konjeniki in bitko ponovi. Tudi Wallenstein zbere svoje razpršene čete; Piccolomini, ki je ves krvav že petega konja zajahal, in grof Tereky, svak Wallensteinov, vodita svoje konjenike in pešake Pappenheimu v pomoč in Švedi so bili zopet vrženi črez nasipe. Ali nesreča je hotela, da pade Pappenheim ranjen s konja. Vojvoda Weimarski porabi to priliko, ohrabri svoje ljudi in bitka se zopet začne. Cesarski se zmedejo; od zadi za njimi se upáli strelni prah s strašnim pokom; v celej vojski se misli, da so Švedi zadi. Povsod se upije: „Bitka je izgubljena, Pappenheim je mrtev, Švedi so za nami!“ Zvečer pobegne cesarska vojska v največem neredu, čeravno se je Wallenstein grozil vsem svojim častnikom. Bitka je trajala enajst ur, in 9000 mrtvih je ležalo na bojišču. Drugi dan so se zbrali ostanki cesarske vojske, brez tovorov in topov, tudi skoro brez vseh zastav in brez orožja v bližnjem mestu Lipskem, od koder jih je Wallenstein vodil v Češko nazaj.

To je strašna bitka pri Lützeniu, v kojoj so izgubili Švedi svojega kralja, Wallenstein pa bitko. Protestanti so obžalovali nesrečnega Gustava Adolfa, katoličani pa so se zaradi tega veselili. Cesar je dal povsod zahvalno pesem peti ter je smatral smrt šved-

skega kralja za svojo najlepšo zmago. Ko je zagledal zlato verižico in krvavi ovratnik, ki mu ga je Wallenstein v Beč poslal, zajokal se je ter rekel: „Jaz bi bil prav rad privošil temu junaku dolgo življenje ter veselo vrnitev v svojo kraljevino, samo da bi bil na Nemškem mir.“

Izguba bitke pri Lützeniu je Wallensteina strašno bolela. On je dolžil svoje častnike in vojsko, da se je slabo držala, ter je zatorej mnogo prvih poklical v Prag pred vojaško sodbo zaradi bega. Pred mestno zbornico bilo je postavljeno s črnim suknom pokrito morišče. Tukaj so ob glavo déli dva nadpolkovnika, enega kaptana, enega ritmajstra, štiri poročnike enega zastavnikarja i dva topničarska stotnika. Ondi je bilo mnogo prostakov obešenih ter več nego petdeset imen nenavzočnih častnikov pribitih na vislice.

Švedi so vojsko nadaljevali pod generali iz Gustavove šole, zatorej je moral tudi Wallenstein vse svoje zgubitke nadomestiti z novimi silami. Pričakovalo se je, da bode on zdaj odločno postopal, ali od bitke lützenske se je spremenilo njegovo ponašanje. Postal je dvoumen in sumljiv. On se pogovarja s Švedi in Sasi, naenkrat preneha, pa zopet znovič začina. Vojskoval se je prav počasno. Potolče Švede pri Steinau-u (l. 1633) ter vjame grofa Thurna, ki je vodil neprijateljsko vojsko. Mislilo se je, da bode Wallenstein tega začetnika vseh čeških nemirov cesarju v Beč poslal, ali izpustil ga je. Zaradi tega se je Wallenstein na Dunaju jako zameril.

Ravno tako mlačno se je ponašal, ko je imel braniti Režno (Regensburg) proti Bernhardu Weimarskemu, če ravno ga je cesar opominal. Po njegovej krivnji je palo to mesto v švedske roke. To njegovo na vsak način dvoumno ponašanje so upotrebili njegovi sovražniki na cesarskem dvoru v Beču, ter ga pred cesarjem obrekovali kot veleizdajalca, ki je naumil z vojsko k sovražnikom oditi.

Ko pa je hotel Wallenstein zaradi težkih telesnih bolečin zapovedništvo drugemu odstopiti ali se vsaj tako hlinil, zbrali so se njegovi častniki v Pelznu (Pilsen) ter mu predali prošnjo, v kojoj ga prosijo, da bi še znanprej bil njihov zapovednik. Wallenstein se je izrazil, da hoče na njihove prošnje še nekoliko časa ostati. Ali tudi častniki so morali vojvodi pismeno vedno zvestobo obljubiti, dokler jih bode on potreboval za službo svojega cesarja. Ta zagovor je bil podpisan pri nekej veselej gostbi. Pravi se, da je Wallenstein upotrebil njihovo pijanost ter neprevidoma dal podpisati drugi list, v kojem nij bilo napisano nič o zvestobi do cesarja; vendar so vsi podpisali. O resničnosti te pripovedi se pa še sedaj dvomi.

Ta dogodba v Pelznu se je smatrala v Beču za izdajstvo. Cesarja Ferdinanda so Wallensteinovi sovražniki, posebno Piccolomini in Gallas, neprenehoma plašili in nadlegovali, dokler nij končema podpisal pisma, v kojem je Wallenstein bil odstavljen in izobčen, zapovedništvo pa grofu Gallasu odstopiti z nalogo, da vojvodo z njegovima najvernejšima privržencema Illom in Tereky-m mrtvega ali živega vjame.

Čeravno se je to vse tajno godilo, vendar je Wallenstein zvedel,

kaj se proti njemu namerjava. Tedaj je sklenil na češkej meji v Hebu (Eger) pribežališče si poiskati; tamkaj je zapovedoval Škotec, Gordon, kojemu je mogel tem več zaupati, ker ga je povzdignil od prostaka do polkovnika ter ga tudi drugače večkrat nadaril. Dne 22. feb. (1. 1634) okoli desete ure zjutraj je zapustil Pelzno, spremljan od svojih najvernejših prijateljev, Illa Terekega in Kinskega ter od deset konjeniških čet, in 24. popoldne ob štirih prišel v Heb. Nesrečnež nij vedel, da so tudi morilci ž njim v mesto prišli. Naselil se je na glavnem trgu v hiši mestnega župana Pachhöbela. Polkovnik Buttler, rodom Irece je šel tudi z 200 dragoni v Heb, če ravno nerad ter je obljubil generaloma Gallasu in Piccolominiju, da bode Wallensteina njima predal živega ali mrtvega. V Hebu je poiskal Buttler svojega prijatelja Gordona in njegovega nadstražmeštra Leslie-ja, tudi Škota, razodene jima povelje cesarjevo ter njegov sklep, da hoče Wallensteina v roke dobiti. Ona dva sta mu obljubila, da mu bosta pomagala. Vsi trije vzdignejo meče, pokleknejo ter prisežejo v Gordonovem stanu, da morajo vojskovodjo ubiti. Ker se je pa bilo bati vojvodinih prijateljev, trebalo je te najpoprej pokončati. Da jih morejo pa v roke dobiti, bilo je skleneno, da jih Gordon sledečega dne na večerjo povabi in sicer v trdnjavico. Tako se zgodi; vsi obljubijo priti.

Na ta dan (soboto 25. febr.) so poklicali zarotniki Buttler, Leslie in Gordon nekaj jim najbolj udanih častnikov, nadstražmeštra Geraldina ter stotnika Macdonalda in Deveroux-a od Buttlerovega polka, ter jim razodeli svojo skrivnost. Oni so bili

na podvzetje pripravljeni in voljni, pripeljati potrebni broj smelih vojakov iz svojih kompanij. Zvečer pridejo povabljeni: feldmaršal Illo, grofa Tereky in Kinsky ter ritmajster Neumann. Ali ko vsi brezskrbno večerjajo, prikrade se Geraldin s tridesetimi Buttlerjevimi dragoni v trdnjavo ter vrata obednice obsede. Vrata v trdnjavo so se zaprle in mostovi vzdignili. Po osmeji uri, ko so bile tudi že jedi na mizo prinesene, poklicali so tuje sluge v oddaljeno sobo večerjat ter je tamkaj zaprli. Zdaj stopi od ene strani Geraldin s šestimi, od druge pa Deveroux s štirindvajsetimi dragoni v dvorano s krikom: „Ala, kdo je udan cesarju!“ Gordon, Leslie in Buttler skočijo na noge, zgrabijo za svečnike, potegnejo meče z besedami „Vivat Ferdinandus“ ter stopijo na stran, da morejo dragoni pristopiti. Ti pa prevrnejo mizo in napadejo goste. Kinsky pade prvi, za njim posekajo Illa, grofa Terzkega, ki se je hrabro boril, je varoval dolgo njegov ovratnik iz losovine, ali na zadnje pade tudi on pod ostrimi meči. Neumann pa je pobegnil v prednjo sobo; ali tukaj ga ustavijo stražari, in ker nij znal gesla, prebode ga eden stražarjev. Zaprti so slišali upitje svojih nesrečnih gospodov ter so splezali skoz okna, da jim pomorejo, ali tudi nje so vojaki pobili. Obednica je bila podobna mesnici in ostanki jedij so plaval skupaj s kozarci in steklenicami v krvi umorjenih.

Ko se je to v trdnjavici godilo, bilo je v mestu vse tiho in mirno. Wallenstein, ki je ta večer dolgo nebeška znamenja opazoval, odposlal je ravno svojega zvezdoznanca Senija ter se vlegel zgodaj spat. Bila je temna neprijazna noč in dežek je pršal po

prozorih. Leslie poda se mirno z dvema kompanijama Buttlerjevih dragonov iz trdnjavice; straža ga pusti mirno skoz mestna vrata v mesto. On obleže vse ulice in trg, zapove glavnej straži, da mora ostati mirna, naj se dogodi, kar hoče, ter se vrne potem zopet v trdnjavo. Ali ob enajstih zvečer se odpoti Buttler z nadstražmeštom Geraldinom, s stotnikom Devereux-om ter z nekojimi odvažnimi dragoni v mesto; oni gredo naravnost čez trg proti stanovanju Wallensteinovemu. Straža jih je pustila mirno v hišo; potem je oblegel Buttler sprednja, Geraldin pa odzadnja vrata. Devereux stopa s šestimi dragoni po časi po stopnicah. Enega strežaja, ki jih je hotel ustaviti, prebodejo brž. Drugi začne vpiti: uporniki! uporniki! ter zbeži. Vojvoda se vsled te vike probudi, skoči v samej srabei iz postelje ter pohiti k oknu, da popraša straže, kaj da je. Zdaj vlomijo dragoni vrata in Devereux skoči s helebardo v sobo ter upije: „Si li ti oni lopov, ki hoče cesarskemu veličanstvu krono z glave potegniti? Ti moraš zdaj umreti!“ Niti besede nij spregovoril Wallenstein, ko ga prebode s sulico skoz trebuh. Rohneč je ležal v svojej krvi mož, ki je še pred nekoliko časom osode velikih narodov v svojej glavi premišljal. Bil je stoprv 51 let star.

En dragonec je hotel truplo skoz okno na ulico vrči, ali Devereux tega nij dopustil, nego ga je dal zaviti v rudeči prt njegove mize, ter odpeljati na Leslie-jevem vozu k onim štirim umorjenim v trdnjavo, kjer je ves drugi dan z njimi v dvorišču ležal. V ponedeljek pa so vse v trugah odpeljali na Illovo graščino. Wallensteinova truga bila je prekratka, in ker je truplo odrevenelo, morali so

mu kosti polomiti. Njegova soproga je dala črez dve leti potem pokopati v kartuzijanskem po njej sezidanem samostanu v Jičinu. Buttler in Leslie sta se polastila precej po tem strašnem činu vseh njegovih dragocenostij ter zapečatila vse liste, med kojimi se pa nij niti eden našel, ki bi bil mogel le sumnjo veleizdaje pro-

buditi. Gallas je bil nadarjen z graščino Friedland, Gordon z imetjem Terckega, Buttler pa s častjo komornika in s zlato verižico; vsaki dragonec pa je prejel petsto tolarjev nagrade. Cesar pa se je zjokal, ko je slišal, kako žalostno je skončal ta nekdanji tako mogočni vojvoda.

Iv. Steklasa.

Človeški jezik in njega razvitek.

(Konec)

Popolnoma enaka prikazen se šče v dandanašnjih jezikih opazuje, in se dá historično nazaj v tisto dobo zasledovati, ko so besede, ki so zdaj nerazločljivo združene pritikline, šče samostojno življenje imele. To se posebno nahaja pri romanskih in zadnjih germanskih jezikih. Tako je franc. „vraiment“ nastal iz „vera-mente“; „suchten“ je po pravem le „suchen-thaten“, = got. „soki-dédum“; in angl. „friend-ly“ se je razvil iz anglsaks. freond-lic“ = nemšk. „freund-lich“; — mrtva pritiklina sama na sebi, ali samostojno šče živi kot beseda v angl. „like“. Enakih prikaznij se lahko iz navedenih jezikov šče obilo našteje. Tem in enakim sostavam podobne so vse oblike naših jezikov. Ako mi dosledno vsako obliko historično zasledujemo, in s pomočjo jezikoznanstva vsako obrazilo in pritiklino od debela ali korena ločimo, to je njej vse oblične življe odvezamemo, nam od prejšnje slovničke oblike ne ostane družega, kot neko glasovje, ki zdaj samo za-se nobenega za nas pravega pomena več ne sodrzuje. In to je koren ali deblo besedno, začetek in podlaga vsemu razvitku našega jezika.

Indogermanske korenike so glavne déline našega jezika. One so živele prej, ko so začela nastajati sredstva, izražajoča različnosti slovničnih nanašanj, prej ko je vzrastlo oblikovje, in prej ko so se razredili govorniki razpoli. Gole korenike so zaznamovale samo pojem o stvari brez vseh družih nanašanj.

Nedoločno je, kaj si naj pri izgovarjanju teh golih korenik predstavljamo, ali kakovo bitnost, lastnost ali delavnost. Tedaj niti za stvarno zaznamovanje, niti za prilastek, niti dopovédek po svoji osebnini posebno odločene, so mogle vsakemu teh nomenov zadostovati.

Ena prvih in zelo važnih posebnostij v razvitku indogermanskega jezika je razločitev med iménom (samostavnikom, pridevnikom) in glagolom. Kolikor se more zdaj po jezikoznanstvenih raziskavanjih soditi, se debela naših iméninih in glagolskih oblik s prva nikakor niso po imenu in glagolu razločevala, temveč šče le prstavljeno sklonilo ali osebilo je vstavilo imé in glagol. Glagol se je najpoprej razvil, ali vsaj prej razvijati začel, kot imé. Najprej sedanjik s

svojimi osebami, naklon, ki je po velevniku najprostejše in razvidne sostave, in potem stoprv drugi nakloni. Te oblike niso nobene časovne določnosti zaznamovale, temveč so le dobile ime „sedanjik“ za-to, ker so se pozneje posebne časovne oblike za pretekli in prihodnji čas razvile, in je postalo potrebno tem časovnim določnostim nasproti tudi prejšnje oblike časovno od teh razločevati. Pri iménu se razločujeta samostavnik in pridevnik. Ta razloček je šče celó mlad, in s prva ga nij bilo. Če se to historično v preteklost zasleduje, nam samostavnik in pridevnik vedno menj in menj razločljiva postajata. Pri obeh ena in ista obrazila in sklonila. Reči se stvarno po svojih lastnostih zaznamujejo; in male važnosti je v začetku bilo, ali je bila beséda, stvarno lastnost izražajoča, samostavnik ali pridevnik. Znak vsacega iména je sklonilo, kakor pri glagolu osebilo. Prijem izražujeta sklon in broj, kakor pri glagolu z brojem oseba, mnogovrstna in vzajemna nanašanja v stavku. V indogermanskih jezikih se osem sklonov zasleduje, ako se vštéva zvanik, ki nij prav za prav sklon v tem pomenu kakor drugi, temveč le „medmet“, kajti on ne stoji v nobeni notranji zavezi z drugimi besedami v stavku. Od vseh indogermanskih jezikov v Evropi si je slovščina ohranila največ sklonov. Izgubila je samo „ablativ“. Nastanek in glavni pomen sklonil se težko določi. V začetku je bila samo ena sklanja, in jezik je bil priprost in enoličen v svoji sklanji. Ona različnost pa, ki jo nahajamo danes šče pri nekterih, posebno pri vseh starih in slovansko-litvanskih jezikih v sklanji, je nastala in se razvila po raznih končnikih iméninih dé-

bel in korenik. Tedaj je bila s prva sklanja enakolična pri vseh iménih, pozneje pa samo pri enako končajočih se deblih in korenih. Ali tudi ti značajni končniki so se tam pa tam poizgubili in pozbrisali; in nastal je prehod ene sklanje v drugo, kar se „analogija“ imenuje. —

Debilo indogermanskega jezika se je razcepilo v različne véje. Vsaka veja je zopet pognala vejčice, in vsaka vejčica svoje mladike. Vsak iz indogermanskega prajezika razvit in od drugih jezikov odcepljen jezik se je po svojih notranjih jezičnih zakonih sam za-se naprej razvijal, ter tako samostojen in od drugih celó ločen postal. Glavni zakoni pa, ki so uže v prajeziku pouzročili ves oblični značaj, mnogovrstno sklanjo s svojimi skloni in broji, in občudovalno sestavo in razvoj celega glagola s svojimi osebili in časovnimi določili, nakloni in dobami, — ti zakoni so ostali vsem jezikom skupni délež, in so v vsakem jeziku posebej delovali v celem zgodovinskem razvitku, tukaj z večim, tam manjim uspéhom, kako je ravno nanesla posebnost zemeljskega površja, ali podnebja in splošnega žitja posameznih narodov. Po svojstvu vsacega naroda pa so se v vsakem jeziku šče onim glavnim zakonom pridružili drugi zakoni, ki so prav za prav šče le podelili jeziku svoj glavni značaj, in ga razvijali po svojih okolnostih brez vsake zveze z drugimi njemu sorodnimi jeziki. In tako je vsak jezik zá-se neka „individualnost“ in hrani v sebi svoj značaj in bistvene posebnosti, po katerih se loči od drugih svojih bratov. Število posameznih značilnih zakonov je med jeziki različno, kakor je tudi različen njih historični razvitek. Ta jezik hitro živi

in se razvija, drugi pa po malem. Tako je na primer litvansko-slovanski stalen in zelo obstoječ, germanski pa, zlasti novonemški s svojimi predniki, in romanski so jako spremenljivi. Vse jezike pa v svojem razvitku in nagli spremembi in okrajšanju preséza jezik angleški.

V celem razvitku se nam pa vedno ta resnica predočuje, da so soglasniki bolj stalni in obstoječi, kakor pa-samoglasniki, ki se čudno mnogovrstno bolj „samovoljno“ spreminjajo, kakor se saj nam zdi, ki čestokrat pravega vzroka ne vémo, zakaj da se je ta samoglasnik v tem jeziku tako, v drugem pa ináče več ali menj mnogovrstno spremenil in razcepil. Enake posebnosti so tudi pri oblikah. Ta jezik ohrani stare in krepke oblike, drugi pa te ovrže in si druge nove vstvari, bodi si v spregi, ali sklanji. Novostvarjene oblike izpodrinejo čestokrat prejavljajoče, in le mali ostanki včasih tam pa tam po jeziku, na pol pozabljeni in osameli v kakem skritem kotiču, kamor ne seza vsakdanje hrupno življenje, životarijo. Tudi novi členki, kakor predlogi, posebno prislovni in samostavni, to je nepravni (uneigentliche praepositionen), vezniki, in spolniki se oživljajo in vedno bolj in bolj šopirijo. Vse te spremembe, in vsi ti značilni zarodiči pa nam nehoté budijo misel, da si moramo jezikovni razvitek v predzgodovinski dobi tudi tako predočivati, in si misliti dobo, ki se šče nijso nahajale oblike take, kakor jih nam podajajo „himne vedijske“, ali po „rekonstrukciji“ prajezik indogermanski; — dobo, katero nij poznala členkov, in nikako ne razločevala govorilnih razpotov ali besednih plemén. Po tem takem bi najpriprostejši in enovrstni jezik bil uže

nasledek počasnega razvitka in narastka. Vse više, skupne, ena v drugo zlite jezikove oblike so se stoprv iz in po prostejših in ednótnih oblikah rodile. — Tako si lahko mislimo, da je bila sprva v človeški oblasti in njegovi duševni moči, le „onomatopoeitične“ in vsklikne zvoke izrekati. Po zvučnih samo hipna čuvstva izražajočih glasovih so se rodili enozložni koreni jezikovni, — in nastal je jezik enozložnih korenin (isolirende sprache). Po tem jako šče ródem in pomankljivem jeziku so se razvili jeziki prilepivni (agglatimirende sprachen), in celo nazadnje najpopolnejši jezik s pregibnimi oblikami — to je pregibni jezik (flectirende sprache). Ti trije koraki so v celem razvitku naše predzgodovinske dobe sicer verjetni in ločljivi, ali za zdaj je to le samo doménka. Po tej dedukciji bi si tudi lahko splošni prajezik človeški za vse jezike mislili, ali to nij mogoče, in sicer zarad tega ne, kar šče zdaj živeče jezike svetá primerjaje, opazujemo. Jeziki človeški se le vedno izgubivajo, novi pa prav za prav nikakor ne nastajajo; in na to se upiraje, se ne dozdeva mnenje krivo, ki trdi, da je bilo nekđaj več jezikov kot dandanes, in tudi več prajezikov, kakor bi se po zdaj živečih ali sploh znanih jezikih soditi smélo. —

V prašanja se spuščati, kakor „ali je bil sprva samo en jezik, ali jih je bilo več, in koliko jih je bilo“, tega šče zdaj jezikoznanstvo ne dopušča. Poprej se bode moralo vsako jezično pléme in v tem zopet vsako jezikovno deblo dobro in natanko preiskati in vzajemna sorodnost med posameznimi debli in celimi plemeni določiti. Tukaj je mnogo šče, da razun indogermanskih jezikov skoraj vse šče jako po-

mankljivo in nedostatno obdelano. Tukaj tiči prihodnost primerjajočega jezikoznanstva. Ali pa bode po enakih tehničnih in strogokritičnih raziskavanj in določb mogoče iz zgodovinske dobe

določno sklepati na stanje predzgodovinsko, — to je zdaj dvomljivo, in mogoče, da tudi ostane. —

J. Š.

Pisma o ruskeji literaturi.

I.

Oni Slovenci, kateri v ruščini še niso prekoračili Majarjeve slovnice, bodo seveda težko razumeli, kaj pomeni za našo literaturno občinstvo izrek: J. S. Turgenjev se je zopet pokazal na poprišči domače slovesnosti in to z dvema novima umotvoroma. Takim bodi povedano, da J. S. Turgenjev nij samo prvi ruski pisatelj jedva prešlih časov in sicer po svojej plodovitosti, ampak da je on tudi prvi po ideji i obliki svojih umotvorov.

Ime poslednje epohe v našej literaturi se še nij ustanovilo za trdo; no bodi vam dovolj, da jo nekteri imenujejo Belinsko — po izvrstnem kritiku svojega časa, Belinskem — a drugi realno epoho. Kakor vselej, tako tudi tukaj uže ime dovolj jasno kaže bitnost našega literarnega življenja okolo petdesetega leta, bitnost, ktera se je širokopirila do novejših reform po učnem oddelu obdelovanem od Puškina, Lermontova i družih nežno idealnih pisateljev. Naslikati z istinitimi črtami položaj ruskega naroda i njegovega življenja, naslikati vse to brez vsake idealizacije, proglasiti vse, kar se kaže poetičnej duši lepo in hranilno, da-si ne predstavlja kos mesa ali hleba, za „vzdor“ — was weder Sinn noch Zweck hat —, to so vam glavne črte realne epohe naše literature, to vam je, za čem so se

gnali ekscentrični ljudje s talentom i energijo komaj minolih časov.

Ruzume se, da Turgenjev k tem ekscentričnim pisateljem ne spada; kajti drugače on ne bi stal tak visoko za one, kateri ne odobrujejo nobenega, najmanje pa literarnega fanatizma. Samo po svojem življenju, po prekrasnih karakteristikah ruskega narodnega značaja i vsega, kar se tiče ruskega naroda, zato si ga realisti prisvajajo, a idealisti visoko čislajo, ne samo, kak veliki literaturni talent, a najbolje more biti za to, ker v vseh Turgenjevovih delih veje nekaki duh, kateri pomirjuje stranke krajnega idealizma i krajnega realizma.

Turgenjev je uže molčal več ko 10 let — njegovo poslednje delo je bilo „Dim“, se mi zdi, da 1867 l., ktero pa se nikakor ne more meriti s prejšnjimi à la „Otei i djéti“ i t. d. Menilo se je, da ni zaradi čisla nadarjeni Turgenjev uže sivi starček, kateri je vse svoje sile naprezal uže nad 40 let v blagost svojega naroda, i to naprezal jih na literarnem polji. Iz tega bode vidno, s kako radostjo, s kako nepotrpljivostjo je čakalo rusko občinstvo zopetnega pojavljenja svojega ljubega Ivana Sergejeviča na slovstvenem poprišču. O novem tedaj njegovem delu „Son“ (sen) v drugem pismu!

F. M. Štifter.

Razgovori.

III.

Pravo reč sem pogodil, pisavši, naj Matica tudi umetnosti goji! Prepričal sem se, da človek na umu nikdar ne ostari, dokler Slovincem svete daje, češ, vselej bode — dvoumno — hvalo čul peti: Kaj čete z njim? Premlad je, ker še vedno upa in pričakuje! — Po tem načinu se pri nas nikdo ne more postarati; treba samo svete dajati.

Nekteri moje besede takó razumevajo: Umetnosti naj gojimo mi, ki smo od Matice! Kaj naj torej preje v roke vzamemo, dleto ali čopič? — Res, klasičen prizor bi to bil, videti, kakó eni naših prvakov na enkrat tešejo marmeljnate trupe in plošče, drugi pak drsajo po malarskem platnu.

In v resnici, ako v našem lit. delovanju stvari po sedanjem tiru napredujejo, s časoma bode ta-le prizor gledati: Naši stari bodo po mladenško literaturno „polje“ orali, „nadepolni“ mladi pa v senci ležali in na stare gledali, kako se ti poté v „potu svojega obraza!“

Kdor kaj takega ne verjame, naj vzame deseto številko let. „Novic“ v roke in naj čita na 75. str. „Poziv slovenskim pisateljem“, ter ta poziv tudi pretuhta!

In kaj najde tam? — Potrjen je tega, kar sem ravno povedal: Stari orjejo, mladi pa ležè v senci in gledajo. To je izvir tega poziva, s katerim je dr. Janez Bleiweis ljubljanskim „pisateljem“ in pa vsemu „nadepolnemu zavodu“ (Matici) — „urtel“ podpisal.

Takó tedaj vidimo, da jasneje ne bi mogli! kakó morajo *post tot annos!*

zdej naši od nekojih mladih kot stari grški bogovi v kot zavrženi „prvaki“ — „ukljub mnogostranskim drugim opraviлом“ — še literaturo nam obdelovati! O vi, ki ste menili: Proč z njimi! Tu imate živ dokaz preje imenitno prezrène istine, da vse staro o svojem času prav pride! Post je, gospoda! v mehe se dajmo sešiti in delajmo pokoro! Skrajni čas je temu! Pojdimo se pepelit!

Ali jaz sem hotel razlagati, naj Matica in kakó naj Matica umetnosti goji! Ali hočem še zvest ostati svojemu thematu, *tenax propositi vir?* in naj navzlic takim dogodkom, še o gojitvi umetnostij govorim?

Prisiljen sem k temu, tako rekoč moralično prisiljen, ker sem sam takó hotel, — *tu t'as volu, Dandin!* — in skoro bi zdaj dejal kakor oni mož v Worms-u, ko nij več vedel ne kod ne kam: „Hier stehe ich! . . . Gott helfe mir! Amen.“ —

Ali se umetnosti res dajo jedino z dletom in čopičem pospeševati, kakor nekteri menijo? Jaz si barem to stvar mislim tudi drugače.

Takó n. pr. so ljudje na svetu, ki se zanimajo za umetnosti, ne da bi sami utegnili umetnost samo opravljati. To so, če tako hočete, diletantje, ali kakor jim nekoji tudi pravijo Kunstschwärmer-ji, umetniški zaljubljeni, ali prav za prav ljubitelji umetnostij.

Vsak teh nima sredstev pa tudi časa ne, da bi se pohajal po dalnjem svetu, ogledavat si imenitnih proizvodov človeške umetnosti. Marsikteri bi domá, na Slovenskem, recimo v

Ljubljani, kaj takega ali podobnega rad videl.

Takim zadovoljnejšem bi lahko bilo pomagati, ko bi, recimo Matica takovih knjig kupila, ki v slikah predstavljajo take imenitosti.

Takih knjig po svetu ne manjka. Ako ta ali oni ne vé za nje, rad mu tukaj postrežem z naslovi in imeni. Da brž eno tako knjigo imenujem! Ona se zove: „Kunst und Künstler des Mittelalters und der Neuzeit. Biografien und Charakteristiken. Unter Mitwirkung von Fachgenossen herausgegeben von Dr. Robert Dohme. Leipzig bei E. A. Seemann (z jako mnogimi ilustracijami). To je eno delo. Zdaj pa brž še neko drugo imenitno delo!

Louvre v Parizu sluje daleč po svetu s svojimi slikami vseh šol in časov. Kdor vidi Louvre-ski muzej, vidi polovico umetnih slik svetá. Lepa ideja je torej šinila v glavo g. Hermet-a v Parizu, izdati zbirko teh slik v jeklorezih, Delo, kojega je

dvoje zvezkov uže izišlo, zove se; „Le Musée du Louvre“, éditeur Hermet“ (več bi se zvedelo pri uredništvu ilustriranega lista: „Illustration française“ v Parizu).

Drugi vedó več, toliko sem vsaj jaz omenil. Da bi res dobro, lepo in tudi „koristno“ bilo, kakovo zanimivo in dobro délo kakega domačega malarja, kiparja i. t. d. kupiti, nasvetoval sem uže preje, in ako Bog dá, nasvetovati bi imel v tem oziru še marsikaj. Samó da za zdaj tega dovolj; sicer mi zopet kdo poreče: Čudák je! vidi in vé, kakó se godí z ubogo slovensko literaturo, koliko gojiteljev in koliko še več Mecenatov ona imá — in mož še daje nasvete, kakor da bi bil še „mladeneč“. —

Zdravstvuj, prijatelj, in poišči svoje stare spise, ktere si menda uže „na stran“ dejal, ter je pošlji dr. J. Bleiweisu v Ljubljano! Vedi, vse pride prav o pravem času!

J. Pajk.

Listnica.

g. dr. K. Hvala za novi spis. Pride v kratkem na vrsto.

g. S. R. Zakaj „Zv.“ Jurčiča tudi kot „tragikarja“ nij pokadil, ne vemo; to mora biti tajnost „Zv.“ uredništva, do kojega se o tej zadevi samega obrnite. Naše mnenje o „T.“ lahko iz lanjskega letnika „Zore“ izveste.

g. L. „P. m.“ obdeluje jako težaven pesn. predmet. Da-si Vašemu delu ne manjka navdušenja, vendar je tek in vrstjenje mislij kakor tudi motivacija čuvstev še premalo jasna. Zató se nam pesen za objavljenje ne zdi dovolj dovršena.

g. N. Ako roman nij predolg?

Opravništvo „Zore“ se je pri pregledanju naročniških plačil zopet pričalo, da mnogim naročnikom nij jasna zavednost in obvezanost doplačevanja naročnine. Bodi tu javno poudarjeno, da tiskarsko delo, papir in poštnina — da o honorarju tu niti ne govorimo — prizadevajo gotovih stroškov, a niso kakove za bave izdajatelja ali tiskarja. Zató se še enkrat prav uljudno, a odločno obračamo k gg. naročnikom s prošnjo, naj oni doplačanja naročnine ne zabijo!